

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1938

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α. Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»
46 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — 46
ΑΘΗΝΑΙ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

σεβαστὸς φίλος ἀδίκησε τὸν ἀντιγραφέα διορθώνοντάς του τὴ λέξη «σεργουῦτσι» σὲ «μερποῦτσι», ἢ «μαρχοῦτσι». Σεργουῦτσι ἔλεγαν τὴν ἐποχὴ τῆς τουρκοκρατίας, καὶ ἐδῶ στὰς Ἀθήνας, μιά φούντα ἀπὸ χρυσὰ σύρματα καὶ χρωματιστὲς πούλιες, πού τὴν ἔστηναν γιὰ στολίδι στὸ κεφάλι τῆς νύφης. Ὡραία καὶ εἰκονογραφημένη περιγραφή τῶν σεργουτσιῶν δημοσιεύει ὁ ἱστορικὸς τοῦ Ἀθηναϊκοῦ βίου κ. Δημ. Γρ. Καμπούρογλου στὴν «Ἱστορία τῶν Ἀθηναίων» (τόμ. 3, σ. 38).

Μὲ τὸ φανταχτερὸ σεργουῦτσι λοιπὸν παρωμοίασε τὸ μετέωρο πού περιγράφει ὁ σεργαῖος χρονογράφος, καὶ ὄχι μὲ τὸ ἀσημῶτατο μερποῦτσι ἢ μαρχοῦτσι.

Μὲ φιλικὸν χαιρετισμὸν
Κ. Η. ΜΠΙΡΗΣ

Ἡ εἰκονογράφεις τοῦ τεύχους

Ὁ «Βράχος τοῦ Ἐτρετὰ μετὰ τὴν τριχυμία» τοῦ Gustave Courbet, πού δημοσιεύεται ἐκτὸς κετιμένου ἀπὸ τεύχος τοῦτο, εἶναι ἀπὸ τὴν ἀναδρομικὴν ἐκθεσὴ ἔργων τοῦ 19ῦ αἰῶνος πού περιελάμβανε ἡ Διεθνὴς Ἐκθεσὴ τῆς Βενετίας 1938. Ἡ εἰκόνα τοῦ μυθιστορήματος «Γιούγκερμαν» ἔγινε ἀπὸ τὸν κ. Σπ. Βασιλείου.

ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Παλαιὸν ἀνέκδοτον ποίημα περὶ τοῦ Ρήγα

Εἰς χεῖρας μου εὐρίσκονται — ἐν ἀντιγράφῳ τῆς ἐποχῆς — «Τετράστιχα Ἰαμβεῖα» ὡς ἐκ μέρους τῆς Μητρὸς Ἑλλάδος πρὸς τὸν «μητραλοῖαν» Δημήτριον Οἰκονόμου τὸν ἐκ Κοζάνης, ποιηθέντα παρ' ἀνωνύμου Κερκυραίου.

Τὰ πρωτότυπα ἐστάλησαν ἐκ Κερκύρας, μὲ νέον τινὰ Κοζανίτην, τὴν πρώτην περίπου δεκαετίαν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ρήγα, πρὸς τὸν ἐν Ἀχρίδι ἱατρὸν καὶ φιλόλογον Μιχαὴλ Περγδικάρην (ἢ Πρεδικάρην) ἐκ Κοζάνης, πασίγνωστον ποιητὴν τοῦ «Ἐρμήλου» κ.ἀ., ἐκεῖ εὐρισκόμενον κατόπιν προσκλήσεως τοῦ γαμβροῦ τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ Ζαλιδίν βέη.

Πιθανῶς τὰ τετράστιχα ἐστάλησαν εἰδικῶς πρὸς αὐτόν, διότι ἦτο ἐκ τῆς μερίδος ἐκείνων τῶν λογίων, οἱ ὅποιοι κατεδίδασαν τὰς ἐνεργείας τοῦ Ρήγα, ἐνθουσιάζοντες τὴν καταστροφὴν τοῦ 1770. Καὶ μοῦ εἶναι γνωστὸν ἐξ ἀνεκδότου πηγῆς ὅτι ὁ Περγδικάρης δὲν ἦτο φίλος τοῦ Ρήγα. Μὲ ἐκπληξίν μου ὅμως ἀνέγνωσα πρὸ καιροῦ εἰς τὴν ἐπιφυλλίδα τῆς «Καθημερινῆς» τῆς 12 Νοεμβρίου 1937 τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Φ. Μιχαλοπούλου ἐν ὑποσημειώσει γραφέντα, ὅτι εἰς χεῖρας του εὐρίσκειται ἀνέκδοτον χειρόγραφον τοῦ φίλου τοῦ Ρήγα Μιχ. Περγδικάρη: «Στὰ χέρια μας βρῖσκειται χειρόγραφο τοῦ ἐπίσης φίλου του Μιχ. Περγδικάρη, συγγραφέως τοῦ «Ἐρμήλου» (Βιέννη 1817) γιὰ τὴν ἰδιωτικὴν ζωὴν τοῦ Ρήγα στὸ Βουκουρέστι καὶ στὴ Βιέννη».

Ἐπίσης καὶ εἰς τὴν ἐπιφυλλίδα τῆς αὐτῆς ἐ-

φημερίδος 10 Δεκεμβρίου 1937 ὑπόσχεται, ὅτι θὰ ἐκδώσῃ τὸ διαφωτιστικὸν διὰ τὴν ἰδιωτικὴν ζωὴν τοῦ Ἐθνομάρτυρος χειρόγραφον τοῦ φίλου του Περγδικάρη.

Ὁ λόγος, ὁ ὁποῖος μὲ ἀναγκάζει, ἴσως περισσότερον τοῦ δέοντος, νὰ ἐπιμείνω διὰ τὸ εἰς χεῖρας τοῦ κ. Φ. Μιχαλοπούλου εὐρισκόμενον χειρόγραφον, εἶναι ὅτι ζητῶ νὰ ἐξακριβώσω τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ὁ Περγδικάρης ἀπηρνήθη τὰς πεποιθήσεις του ὡς πρὸς τὰς ἐνεργείας τοῦ Ρήγα καὶ τὸν ὀνομάζει φίλον του, ἐνῶ, καθὼς μοῦ εἶναι γνωστὸν, ἐγνώρισε μὲν τὸν Ρήγαν, ἀλλ' οὐδέποτε ὑπῆρξε φίλος του.

Ἐλπίζω ὅμως ὅτι συντόμως θὰ ἐκδώσῃ, κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν του, τὸ χειρόγραφον καὶ οὕτω θὰ γνωρίσω τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Περγδικάρης ἤλλαξε τὰς πεποιθήσεις του ὡς πρὸς τὸν Ρήγαν.

Τὰ ἀνέκδοτα τετράστιχα, ἀντιγραφέντα τότε διὰ χειρὸς Μιχαὴλ Περγδικάρη, εἶναι τὰ ἑξῆς:

Τετράστιχα Ἰαμβεῖα

Ἄνωνύμου

Ἡ ΕΛΛΑΣ ΔΕΙΝΟΠΑΘΟΥΣΑ

τοῖς ἐντευχομένοις φιλομήτορι.

Δίστιχον

Ρήγα Φεραίου τοῦ σοφοῦ υἱοῦ χάριν
τὸ δῶρον αὐτοῦ τῷ φονεῖ πέμπω τότε.

Τετράστιχα

ὦ Μοῦσαι ἴτε, εὐκλεεῖς μου, ὠδίνες
καὶ μὴ λυρικόν, τραγικόν ἢ ἠρῶν
ἀλλὰ θρασύν μοι κωμικὸν τινὰ δότε·
δς τὸν βδελυρὸν τόνδε κοσμήσει Κύνα.

Δημήτριε υἱὲ Οἰκονόμου ἀθλίου
Ἰούδα ἄλλε καὶ Κάϊν μαιφόνε,
δέχου ψυχῆς σου τῆς κακοτρόπου δέχου
ὡς δῶρ' ἀμοιβῆς καὶ τιμῆς ἔπη τάδε.

Δαῖμον, Προδότα, ὠμὲ Κέρβερε, δράκον
ἀνθρωποφάγε, τίγρις ἀγριωτάτη·
ἐββ' ἐς μάχαιραν, τί κακὸν γάρ σοι ἔδρα,
ὁ Ρήγας, δν προῦδωκας ἀτιμ' ἀτίμως.

Φονεῦ, ἀλιτρέ, μύστα δαίμονος γόνε,
πάσης κακίας καὶ πονηρίας φίλε,
ζήλου φόνου, πάσης τε ἀκαθαρσίας,
βαλλ' ἐς Κόρακας σαυτόν, αἰσχος, γῆ, πῖε.

Ὁδ παῖς σύαγρε Οἰκονόμου τυγχάνεις
οκύμνος δὲ μάλλον αὐτοφυῆς ἐξέφυς
κάπρου, λύκου, δράκοντος, ἀρκτου καὶ ὕδρας·
κερδοῦς, λεαίνης καὶ ὄναριον ἄνουν.

Ὁδ Κοζάνη Πατρίς σοι, ἀλλ' Ἰσκαρία,
ἰσούς γάρ ἀνδρας οἶδεν ἐκφύειν κύων
Προδότας, ἐκτρώματα καὶ ἀπαστάτας
οἶος φονεῦ σὺ, ὦν τὰ πρῶτα σὺ φέρεις.

ὦ κακίας, φεῦ, φυσικῆς, οὐκ ἐξ ἔθους

τοιᾶσθε, οἷας οὐ βροντῶν τις πῶ ἔγνω
Χριστὸν χρυσοῦ πέπραχεν Ἰούδας χάριν,
καὶ Ρήγαν οὐτος τοῦ δ' ἄνευ, οἶμοι γένος!

Οὐρανὸν φρίξον, γῆ στενάξον, διότι
Ῥήγας ὁ φωστὴρ ἑπτὰ συν ἄλλοις ἀστροῖς
ἔσβεσται ὑπὸ τοῦ κακοῦ Δημητρίου
ὧ τῆς ταλαίνης βασκάνου Γραικῶν τύχης.

ᾧ πῶς κεραυνούς οὐρανοῦ καὶ γῆς χάσμα
ὧ Μητραλοῖα οὐκ ἔφριξαν, ἠνίκα
τά τοῦ Γένους προῦδωκας εὐχῆ ἀδίκως,
ἀλλ' ἔρρε γλήνη, πάγκακ' αἶχος τοῦ Γένους

ᾧ πῶς χαρήσειν ἠλιπίας διὰ τέλους
τοιούτον δράσας, παμμεγα μῦθος Κύων,
ἔστι Θεὸς δίκαιος, ἔστι καὶ Γένος,
τῆς σῆς ἀμείψαι τὸν τρόπον κακουργίας.

Ἥθους τάδ' ἔστω ζῶντι σοὶ τοῦ παγκάκου
σημεῖα μακρὰν τῶν καλῶν φέροντά σε,
τὸ ζῆν δ' ἐπειδὴν ἐν βίᾳ ρέξης· τότε
καλὰ ὕφανῶ τὰ ἐπικηδεῖά σοι.

ᾧ δυστύχης μου παμπαν Ἑλλήνων Γένος
ἴσοι τε κλοιδὸν χάλκεον φεῦ, ἀθύμως
ἴσοι τε χρυσοῦν ἴσχετ' ἂν ἀμηγέπη,
ὄρατε, οἷα ἡ Γένους ὕμων τύχη;

Ἑλληνας ἄνδρες, τῆς ἐμῆς γαστρὸς γόνος
Γένους τοῦδ' αἶχος, τόνδε τὸν ἀποφράδα
ἄρ' εὐμενῶς ὄρατε; ἢ μητρὸς στίχους
τόποις φέροντες, ἀτιμώσατε πλέον.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Γ. ΛΑΔΑΣ

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Ἡ κλασικιστικὴ Ἀθήνα. — Ἐκθεση ἀπὸ σχέδια τοῦ ἀρχιτέκτονα Heinz Johannes

Ὅλοι αἰσθανόμαστε πῶς στὴ νέα μορφή ποὺ
πέρνει τελευταῖα ἡ κοινωνικὴ ζωὴ στὴν Ἀθή-
να, μὲ ἐπακολούθημα τὴν ἀνάγκη γιὰ μιὰ νέα
κατοικία, μοιραία θυσιάζεται ἡ παλιότερη ἀρ-
χιτεκτονικὴ μορφή τῆς πόλης, ἐκτός, φυσικά, ἀπὸ
τὰ ἐπίσημα δημόσια κτίρια. Ὡς τὴν ὥρα, μόν-
ο τὸ ἀρχαιότερο προκλασικιστικὸ τμήμα τῆς
παλιᾶς Ἀθήνας, μὲ τὴν πολὺ χτυπητὴ γραφικότη-
τά του, — ἓνα εὐκόλο δόλωμα, — ἐκίνησε τὴν
προσοχή μας, ἐνῶ τὴν κλασικιστικὴ πόλη, ποὺ
σὰ γέννημα τῆς θέλησης τῶν ἀνθρώπων ἔχει θέ-
ση ὄχι στὴ λαογραφία, ἀλλὰ στὴν ἱστορία τῆς
τέχνης, δὲν ἐκτιμήσαμε ἀκόμη ὅπως τῆς ἀξίζει.
Καὶ ὁμως ἡ Ἀθήνα αὐτὴ ἀπὸ κωμὸπολη ἔγινε
ἀπότομα πόλη, καὶ μάλιστα πάνω σὲ καθορισμέ-
νο σχέδιο, ἐφοδιάστηκε μὲ λαμπρὰ δημόσια κτί-
ρια, τὸ Παλάτι, τὸ Πανεπιστήμιο, νοσοκομεῖα,
ὑπουργεῖα, καθὼς καὶ μὲ ἰδιωτικὰ σπιτία ποὺ
ἀθροῖα χτίστηκαν τότε, — ὅλ' αὐτὰ μὲ τὸ ρυθμὸ
ποὺ ἐπιβλήθηκε ἐκ τῶν ἄνω, τὸν κλασικιστικὸ.
Γέννημα τῆς ἑλληνολατρίας, ποὺ ἄρχισε νὰ
θερμαίνει τὴ Δύση ἀπὸ τὸ ΙΗ' αἰῶνα κιώλας,
μὲ τὴν ἔνταση ἀληθινῆς θρησκείας (Ersatzre-
ligion, ὅπως τὴν εἶπαν), δὲν πῆρε πουθενὰ ἰ-

σως ἄλλοῦ ὁ ρυθμὸς αὐτὸς τῆς Δύσης τόσο φυ-
σικὴ θέση, ὅσο στὴν Ἀθήνα. Ἔτσι ποὺ σὲ
μιὰ βόρεια πόλη, στὸ Μόναχο, τὴν κύρια πηγὴ
τοῦ γιὰ μᾶς, καταστάει νὰ φαίνεται μεταφυτε-
μένος ἀπὸ τὸ Νότιο μὲ καθαρὸ τὸ ἀποτύπωμα
πάνω στὰ κτίρια τῆς νοσταλγίας γιὰ κάτι μα-
κρυνό, ἐνῶ ἐδῶ ἡ κλασικιστικὴ ἀρχιτεκτονικὴ,
μ' ὄλο ποὺ δὲν ὑπῆρξε λαϊκὸ ρεῦμα, παρουσιάζ-
εται ἂν ὄχι σὰ συνέχεια, τουλάχιστο σὰν αὐ-
θόρμητη ἀναβίωση. Σὲ ξένους ἀρχιτέκτονες ἀ-
νατιέθηκαν τότε τὰ βαρύτερα θέματα γιὰ τὴ δη-
μιουργία τῆς νέας πρωτεύουσας. Πῶς ὁμως ἓνα
πανευρωπαϊκὸ ἰδανικὸ, ποὺ εἶχε κλονίσει κάθε
σκεπτόμενο ἄνθρωπο, δὲν μποροῦσε ν' ἀφήσει
κι' ἐμᾶς ἀπρόσβλητους, τὸ βλέπουμε καὶ σὲ ἄλ-
λες ἐκδηλώσεις καὶ στὸ ἄσπιο ἔργο ποὺ ἀφῆσαν
οἱ δύο μας ἀρχιτέκτονες, ὁ Κλεάνθης κι' ὁ Καυ-
ταντζόγλου.

Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κ. Johannes γιὰ τὴν κλα-
σικιστικὴν Ἀθήνα δὲν εἰς ἐκίνησε, μαντεύει κα-
νεῖς, τόσο ἡ ἴδια ἡ πόλη, ὅσο κυρίως ἡ συμπά-
θεια γιὰ τοὺς βόρειους ἀρχιτέκτονες ποὺ τὴ δη-
μιούργησαν. Ἴσως μάλιστα εἰδικώτερα γιὰ τὸν
πατριώτη τοῦ ἀπὸ τὸ Μπρεσλάου, τὸν Σάουμ-
περτ, τὸ φίλο καὶ συνεργάτη τοῦ Κλεάνθη. Κα-
λύτερο μνημόσυνό τους δὲ μποροῦσε, χωρὶς ἄλ-
λο, νὰ βρεθεῖ ἀπὸ τὴν ἐργασία τούτη.

Ἐνα ἀρχιτεκτονικὸ σχέδιον δὲν εἶναι καθό-
λου εὐκόλο πρᾶγμα. Ἀπαιτεῖ νὰ κατέχει ὁ ἐκτελε-
στῆς δύο σπουδαῖα στοιχεῖα: τὴ γνώση μιᾶς πε-
ρασμένης ἐποχῆς καὶ τὴν ἱκανότητα νὰ συλλαβαί-
νει τὴν ἀτομικὴ μορφή τοῦ καθενὸς κτιρίου. Ἐπι-
στημονικὴ δηλαδὴ κατάρτιση, ἐνωμένη καὶ ἀδι-
αίρετη μὲ καλλιτεχνικὴν αἴσθηση. Ἀλλιῶς τὸ
ἀποτέλεσμα εἶναι εἴτε ἓνα «πιστὸ» σχέδιον, ποὺ
κάτω ἀπὸ τὴν ἀντικειμενικότητά του κρύβει ἀπλῶς
ψυχρότητα, εἴτε ἓνα ἀπὸ τὰ γνωστὰ μας ἐκεῖνα
καλλιτεχνικὰ σχέδια σπιτιῶν ἢ δρόμων
ποὺ εἰκονογραφοῦν ἑλληνικὰ βιβλία μὲ ταξι-
διωτικὲς ἐντυπώσεις ἢ περιγραφές, ἔχοντες κύ-
ριο προορισμὸ νὰ διασκεδάσουν τὸν ἀναγνώστη
ἀπὸ ἓνα κενὸ κείμενον.

Τὰ σχέδια τοῦ κ. Johannes, ποὺ μαρτυροῦν
πῶς κανένα ἀπὸ τὰ δύο ἐφόδια, ἡ ἐπιστημονικὴ
καὶ ἡ τέχνη, δὲν τοῦ λείπει, μποροῦμε νὰ τὰ
θεωρήσουμε ἀπὸ τὰ πρῶτα στὸ εἶδος αὐτὸ ποὺ
βλέπουμε στὴν Ἑλλάδα. Κατόρθωσε νὰ δώσει
ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος τὴ γενικὴ εἰκόνα τοῦ ρυθμοῦ,
ἀπὸ τὸ ἄλλο νὰ συλλάβει καὶ νὰ παραστήσει τὴν
ἀτομικὴν ἔκφραση τοῦ καθενὸς σπιτιοῦ, πολλὰς
φορὰς μάλιστα καὶ τὴ διαφορετικὴ θέληση τοῦ
κάθε ἀρχιτέκτονα.

Στὴν πρόσοψη τῆς ἄλλοτε Ἀγγλικῆς Πρε-
σβείας, ἔξαφνα, τὸ σχέδιό του ἀποδίνει, (βλ.
εἰκ. 1) ἐκτός ἀπὸ τὸ ἦθος τοῦ σπιτιοῦ, καὶ
τὴν καλλιγραφικὴν ἀκρίβεια ποὺ ἔχουν τὰ
κοσμήματα καὶ τὰ πλαίσια τῶν παραθύρων, ἐνῶ
μὲ τίς ἀξίες φωτογραφίαις ποὺ μπῆκαν δίπλα
πέρνουμε γιὰ πρώτη φορὰ ἰδέα ἀπὸ τὸ μνημει-
ακὸ ἐσωτερικὸ μὲ τὴν πλούσια σκάλα. Τὸ σχέ-
διον τῆς πρώτης κατοικίας τοῦ Ὄθωνα (πλα-
τεῖα Κλαυθμῶνος, ἀπέναντι πλευρά), ἐκφράζει
καλὰ τὴν ἐπιγραμματικὴν λιτότητα τῆς πρόσο-